

CÉLT TÉVESZTETT INTÉZKEDÉS? - A TÁRSASÁGI VAGYON ZÁR ALÁ VÉTELÉNEK EGYES KÉRDÉSEI

MISGUIDED MEASURE - SOME QUESTIONS ABOUT THE CRIMINAL BLOCK OF THE COMPANIES PROPERTY

Dr. Horváth László^{1*}

¹ Szervezéstudományi és Logisztikai Tanszék, GAMF Műszaki és Informatikai Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Felelős társaságirányítás
Társasági jog
Gazdasági jog
Gazdasági bűncselekmények

Keywords:

Corporate governance
Company law
Economic law
Economic crimes

Cikktörténet:

Beérkezett: 2017. szeptember 19
Átdolgozva: 2017. október 4.
Elfogadva: 2017. október 20.

Összefoglalás

Az elmúlt évtizedben egyre több büntetőeljárás indult vállalatok és vezetőik ellen. Különösen a pénzügyi válság miatt fordult erőteljesen a közvélemény és a politikai hangulat a problémát okozó vállalatokkal szemben.

Cikkemben a normaszegő vállalatokkal szembeni egyik leggyakrabban alkalmazott büntetőjogi intézkedést kívánom bemutatni.

Abstract

Throughout the last decade, more and more criminal cases have been brought against companies and executives. Curiously the financial crisis caused public and political sentiment to turn strongly against companies perceived as having caused the problem.

In this article, I would like to point out one of the most frequently used criminal measures against offending companies.

1. Bevezetés

A jogi személy vagyonának zár alá vétele a gazdasági bűncselekmények ügyében végzett nyomozások velejárója, azonban kérdéses, hogy a nyomozóhatóságok által elrendelt zár alá vétel minden esetben alkalmas-e céljának elérésére. A zár alá vétel biztosítási jellegű kényszerintézkedés: célja annak biztosítása, hogy az eljárás végéig az érintett vagyontömeg nem kerül elidegenítésre. Ezzel lehetőség nyílik az esetleges magánfelek polgári jogi igényének és a vagyonekobbzásnak (Be.159. §.), továbbá a jogi személlyel szembeni szankciónak kiegyenlítésére (Jszbt. 11. §). A zár alá vétel alkalmazásával elérhető, hogy az a vagyon, amely esetlegesen a költségvetés részére befizetendő kötelezettség alapját képezi, az eljárás végeztével rendelkezésre álljon. A jogintézmény a végrehajtási eljárásban ismert biztosítási intézkedés büntetőjogi tükrre, célja a kielégítési végrehajtással szemben nem a végrehajtást kérő követelésének kielégítése, hanem a követelés későbbi behajthatóságának előzetes biztosítása, annak megakadályozása, hogy az adós a követelés fedezetéül szolgáló vagyonát a végrehajtás alól elvonja.

Hazánkban jellemzően a költségvetés sérelmére elkövetett bűncselekmények esetében kerül sor a jogi személy vagyonának zár alá vételére, azzal a gyakorlati céllal, hogy az igen hosszú idő

* Dr. Horváth László ügyvéd, megbízott oktató, Tel.: +36 70 225 7451
E-mail cím: dr.horvath.laszlo@horvath-sempenger.hu

alatt lezárható büntetőeljárás végeztével a költségvetés ne kizárólag egy kiüresedett, vagyonnal és bevételszerzés lehetőségével már nem rendelkező, sok esetben fantomizálódott gazdasági társaság felszámolási eljárásában léphessen fel hitelezői igényével. Kényszerintézkedés elrendelésével azonban sok esetben az eljárás tulajdonképpeni célja sérül. A zár alá vétel ugyanis a vállalkozás vagyonával való rendelkezési jogának sérelmével jár együtt, és az eljárás során a vállalkozás szerződéses kapcsolatai, szállítói egyenlege nem kerül vizsgálatra, amely az eljárás alá vont társaságnak hosszabb távon az eljárás céljával össze nem egyeztethető károkat okozhat.

2. Az intézkedés foganatosítása

A zár alá vétel elrendelhető a társaság tágan értelmezett vagyonára, így tehát az intézkedés alá vonható a vállalkozás árukészlete, kintlévőség-állománya, vagy éppen meglévő vagyontárgyai is. A Be. fogalomhasználata szerint kényszerintézkedés tárgya dolog, vagyoni értékű jog, követelés vagy szerződés alapján kezelt pénzeszköz lehet. Az aktív vagyontárgyak zár alá vétele önmagában nem jelenti a társaság működőképességének sérelmét, azzal azonban, hogy az elrendelés során ezen vagyontárgyak pontos jogi helyzete nem kerül feltárára, sérülhet a vállalkozás szerződéses partnereinek érdeke.

A hazai elsőfokú nyomozási bírói gyakorlatban nem ismeretlen tendencia az, hogy a nyomozóhatóság által indítványozott, biztosítási jellegű kényszerintézkedés elrendelésére gyakorlatilag érdemi vizsgálat nélkül kerül sor. Oka ennek, hogy a járásbírók nyomozási bírói ügyszakának ügyérkezése hagyományosan magas – ráadásul az eljárások gyorsítása, illetve az ezen bűncselekmények ügyében tipikusan rendelkezésre álló, jelentős mennyiségű iratanyag ezen rövid idő alatt áttekinthetetlen volta egyaránt generálja a kényszerintézkedés elrendelését.

Jóval kisebb eséllyel kerül sor az intézkedés megszüntetésére, ha (1.) a büntetőeljárással érintett vagyoni előny nem realizálódott a vállalkozásnál, illetve (2.) ha az érintett közteher az állami adóhatósághoz megtérítésre került. A zár alá vétel elrendelése ugyanis – mint azt a Be. fentebb idézett szakasza kimondja – főszabály szerint a bíróság hatásköre, illetve „ha a zár alá vétel elrendelése olyan késedelemmel járna, amely a zár alá vétel céljának elérését veszélyeztetné, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság is elrendelheti a zár alá vételt. Ez esetben az indítványt a bíróság felé haladéktalanul elő kell terjeszteni. Ha a bíróság a zár alá vételt nem rendeli el, a zár alá vételt az ügyész, illetve a nyomozó hatóság késedelem nélkül feloldja.” Az elrendelt kényszerintézkedés foganatosítása a Vht. szabályai szerint, elsősorban közhitelű nyilvántartásba való bejegyzéssel történik. A zár alá vett ingatlan esetében – mint azt az Inyvtv. 17. § (1) bekezdés q) pontja körülírja – a foganatosítás az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzéssel történik, míg közhiteles nyilvántartásban szereplő ingóságok esetében az adott nyilvántartást vezető hatóság megkeresése útján kerül az intézkedés végrehajtásra. Így tehát közúti járművek esetében az adott járási hivatal kormányablak osztálya jár el, lajstromozott vízi és légi járművek esetében pedig úgyszintén a nyilvántartó szerv (a korábbi Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala jogutódjaként eljáró kormányhivatal) lesz az illetékes. A bizonytalanságot egyrészt az okozza, hogy a bírói döntés és a közhiteles nyilvántartásba vétel közötti idő alatt ezen vagyontárgyak jogi helyzete megváltozhat, illetve a zár alá vétel megszüntetését követően a kényszerintézkedés nyilvántartásból való törlése sok esetben igen hosszú idő múlva történik meg.

Bizonytalanságot okoz továbbá az is, hogy amennyiben a zár alá vétel elrendelését megelőzően az érintett vállalkozás a gyanúsítással érintett összeget megfizette, úgy sor kerülhet-e az ügyészi indítvány alaposabb vizsgálatára? Gyakorlat, hogy a nyomozási bíró előtti eljárásban a bizonyítékok mérlegelésére nem kerül sor, azonban – tekintve, hogy az adókötelezettség teljesítése kizárólag az adózás rendjéről szóló törvény szerinti, ún. „önrevízióval” teljesíthető szabályszerűen – a nyomozási bíró ezen adóigazgatási eljárás adataival nem találkozik, vagy pedig amennyiben az mégis benyújtásra kerül, úgy annak értékelésére sem ideje, sem kellő ismerete nincs. Ezesetben viszont az intézkedés elrendelése a kétszeres elvonás tilalmába ütközik, egyezően a Kúria 4/2015. BJE számú jogegységi döntésében valamint a Kúria BK. 95. számú véleményének III. pontjában foglaltakkal, mely szerint a költségvetési csalás elkövetőjével szemben akkor, ha a bűncselekmény a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel függ össze, a költségvetési bevétel csökkenésével azonos mértékű vagyoneklobzást kell elrendelni. Ugyanez irányadó, ha az elkövető

a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt veszi jogosulatlanul igénybe, azzal, hogy ilyenkor a vagyoneklobzás mértékénél a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény az irányadó. A kollégiumi vélemény szerint a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel akkor, ha kiesett bevétel megfizetésére a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére az annak kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik azzal gazdagodott, már kötelezte, nincs helye vagyoneklobzás alkalmazásának. Amennyiben pedig a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevétel-kiesés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést – az egyéb feltételek fennállása esetén – a fennmaradó részre kell alkalmazni.

3. A kényszerintézkedéssel érintett jogalanyok köre

A kényszerintézkedés nem pusztán az adott céget, mint önálló jogalanyt érinti – a zár alá vétel érintettje mellett jóval szélesebb kör lehet –, hiszen a vállalati szféra tevékenységének érdekeltjei nem kizárólag azok lehetnek, akik az adott céggel kontraktuális kapcsolatban állnak – így különösen ügyvezetők, befektetők és hitelezők –, hanem ennél jóval szélesebb réteg, amely a cég munkatársaitól a fogyasztókon keresztül egészen az államig terjed. Szélsőséges esetben, egy tőzsdén jegyzett társaság esetében ezen érdekeltek lehetnek **[Hiba! A hivatkozási forrás nem található.]**:

- A társaság tulajdonosai („shareholder”), ezen belül
 - o alapítók, a céggel kapcsolatban álló, részesedését az első nyilvános részvénykibocsátás, az ún. „IPO” előtt megszerző, elkötelezett tulajdonosi kör; hiszen a társaság jogszerű működéséhez kifejezett érdekük fűződik, ugyanis érdekelt abban, hogy a cég hosszú távon, stabil és jelentős jövedelemtermelő képességgel fennmaradjon; ezzel szemben
 - o intézményi beruházók, külső nagytulajdonosok és
 - o kisztrésvényesek, vagy rövid távú beruházásban érdekelt befektetők érdeke ezzel szemben az, hogy befektetésük gyorsan, és számszerűleg minél fokozottabban megtérüljön. Ez a csoport abban érdekelt tehát, hogy a társaság pénzügyi mutatói (és nem elsődlegesen főtevékenységéből származó bevétele) minél jobb eredményt láttassanak, hiszen ez hozzájárul ahhoz, hogy befektetett tőkájük rövid távon, a részesedésük értékesítésével megtérüljön.
- A társaság menedzsmenete és munkavállalói;
- Piaci versenytársak;
- Állami, közhatalmi szervek, tőzsde;
- Az adott társasággal jelenleg jogviszonyban nem álló, azonban azt létesíteni tervezők: reménybeli befektetők, esetlegesen beolvadni tervező vállalkozások, alvállalkozók... stb., illetve az adott szabályozott piacon (akár más társaságba) befektetni szándékozók, hiszen egy esetleges vállalati botrány az általános befektetői kedvet is visszavetheti[2].

Az érdekeltek szerepe több okból sem elhanyagolható. A vonatkozó tőzsdei szabályzat a kötelezettségzegés vizsgálatakor egyrészt a tőzsde feladatául szabja, hogy vizsgálja a más tőzsdetagoknak okozott hátrányt, annak nagyságát, illetve a tőzsdének, valamint a tőzsdetagságnak okozott erkölcsi kárt[3]. Másrészt fontos leszögeznünk azt is, hogy tag cselekménye kihatással bír saját tulajdonosai, tisztségviselői és esetleges szerződő partnerei általános piaci megítélésére is. Fontos, hogy a szankció ne okozzon kárt a befektetőknek, ugyanis egy esetleges tőzsdéről való törlés a tag részvényeinek, kötvényeinek forgalomképtelenségét okozza, a befektető egy „értékkel bíró, ám értékét ily módon elveszített” termékkel fog ezek után rendelkezni, és sok esetben ez az elvárható és előre látható befektetési kockázaton már messze túlmutat. A nyomozás érdekeinek védelme, vagy a vagyron megmentése természetesen ezen kényszerintézkedés elsődleges célja, azonban nem lehet célja egy büntetőeljárásnak más, az adott ügyben nem érintett személyek

érdekeinek sérelme. Meglátásom szerint túlzott „járulékos veszteség”, és mint ilyen jogállami keretek között nehezen értelmezhető az, ha a társasággal kizárólag hitelezői kapcsolatban álló intézményi befektető vagyonát azért veszíti el, mert a társaság a továbbiakban fenntarthatóan már nem működtethető, és – a következőkben látott módon – fizetéseképtelenségének megállapítására, felszámolására kerül sor[4].

4. A zár alá vétel hatása a vállalkozás szerződéses kapcsolataiban

4.1. Az intézkedés hatása a vállalkozás belső működésében

A zár alá vétel tehát átmeneti jellegű, a vagyonelem elidegenítésének megakadályozását célzó intézkedés, azonban sok esetben elrendelésével célon túli eredmény következik be: a vállalkozás érdekeit súlyosan sértő módon kerül az így biztosított vagyontárgyak köre meghatározásra. A jogi személy – amennyiben a vele szemben majdan alkalmazott büntetőjogi intézkedés nem irányul a társaság megszüntetésére – piaci, termelő körülmények között egyben, tehát ingatlanaival, munkaerő-gárdájával, eszközeivel, továbbá termékeivel és piacaival, illetve – a fantomizálódott cégeket kivéve - goodwilljével együtt képvisel értéket, és ezen érték megóvása egyértelműen köz- és magánérdek, hiszen gyakorlatilag a vállalkozás önmaga képezi az esetleges szankció biztosítékát. Sok esetben az intézkedés sérti a társaság – büntetőeljárással nem érintett – tisztségviselőinek kötelezettségvállalási esélyeit is, hiszen alapvető elv, hogy a cég vezetésének jóhiszeműen, megfelelő gondossággal, azaz – a jelen esetben némileg kifejezőbb német terminológia szerint – „Sorgfalt”, „Treuepflicht” magatartást tanúsítva, és a társaság, valamint a részvényesek érdekében kell eljárnia. A társaság vagyongyarapodásának segítése minden tisztségviselő és munkavállaló feladata, a társasági vagyon védelme kötelezettsége minden dolgozónak és menedzsernek egyaránt. Abban az esetben, ha a társasági vagyon zár alá vételre kerül, a vállalkozás nem fogja tudni teljesíteni szerződéses kötelezettségeit, és esetleg ez olyan káros folyamatokat indíthat be, amely gátolni fogja a vállalkozás vagyonának megőrzését.

Jellemzően a költségvetési bűncselekmények ún. végső haszonhúzó társaságainak köre az, ahol a vállalkozás piaci szereplését, szállítói kapcsolatait negatívan befolyásolja a zár alá vétel kellő körültekintés nélkül való elrendelése. A vállalati hierarchián belül jelentős zavart okozhat, hogy egy adott esetben ki az a döntéshozó, akinek a döntésétől függ a tranzakció végbemenetele, azzal, hogy ez a döntéshozó ellenőrizhető is legyen. Társasági jogi értelemben véve a gazdasági társaságok döntéshozói a cégjegyzékbe bejegyzett tisztségviselők, tágabb értelemben pedig a vezetők. A vezetői kör jóval tágabb lehet, mint a cégjogi értelemben vett tisztségviselői kör: vezető lehet mindaz, aki az adott területen döntéshozó jogkörrel rendelkezik, így tehát az Mt.-beli vezető állású munkavállaló jóval pontosabban írja le az adott munkavállalói kört. Bizonyos szempontból vezető lehet a társaság azon tagja is, aki bár a társaságban tisztséget nem visel, informálisan azonban az ügyek egészére, vagy egy-egy ügycsoportra nézve döntéshozói funkcióval bír, és egy esetleges fizetéseképtelenség elkerülésének szándéka káros vállalati gyakorlatokat indukálhat.

Az egyes ágazati jogszabályoknak való megfelelési kötelezettség teljesítésének körülményeit hagyományosan a zár alá vétel elrendelését indítványozó nyomozóhatóság, és a nyomozási bíró sem vizsgálja, így tehát előállhat az a helyzet, hogy a vállalkozás ennek köszönhetően főtevékenységét valamilyen adminisztratív hiányosság miatt nem tudja folytatni. Példa erre, hogy Jöt. a jövedéki engedély feltételeként határozza meg a megfelelő pénzügyi biztosíték meglétét. Pénzügyi biztosítéknak minősül – a készpénzben nyújtott letéten kívül - az Európai Unió tagállamában, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban székhellyel rendelkező hitelintézet által nyújtott bankgarancia és a biztosítási szerződés alapján kiállított kötelezvény, továbbá a készfizető kezességvállalás. Utóbbi esetben azonban kezességet csak az vállalhat, aki rendelkezik az állami adó- és vámhivatal által kiadott kezességvállalási engedéllyel. Az állami adó- és vámhatóság a kezességvállalást annak a kérelmezőnek engedélyezi, aki nem minősül az Art. szerinti kockázatos adózónak és olyan jövedéki biztosítékot nyújt (pénzügyi biztosíték vagy készpénz formájában), amely a kezességvállalás időpontját követően még legalább

négy hónapig érvényesíthető. Nyilvánvaló, hogy amennyiben a vállalkozás érintettsége felmerül egy költségvetési bűncselekménnyel kapcsolatban, úgy a fenti biztosíték megfelelő, adóhatóság által elfogadott formája kizárólag bankgarancia lehet, azonban a társasági vagyon zár alá vétele a bankgarancia érvényesítésének akadályja lehet. Véleményem szerint nem lehet az eljárás célja, hogy a példában szereplő jövedéki engedélyes ne tudja alaptevékenységét az eljárás időtartama alatt folytatni, így tehát indokolt lehet a zár alá vett vagyon körének akkénti meghatározása, amely nem sérti a garantőr érdekeit, és ezzel az állami adóbevételek beszedését is elősegíti.

4.2. A zár alá vétel eredménye a vállalkozás külső kapcsolataiban

A zár alá vétel ténye a vállalkozás külső kapcsolataiban is okozhat olyan eredményt, amely célja a nyomozásnak, hovatovább annak érdekeit is sérti. A nagyobb gazdasági társaságok működéséhez elengedhetetlen a napi működéssel törvényszerűen együtt járó kockázatok kezelésére vonatkozó belső mechanizmusok megléte. Ezen mechanizmusok tehát egyszerre szolgálják a külső és belső szabályoknak való megfelelést, ezért gyűjtőnéven „megfelelésnek” (compliance, Regeltreue) nevezzük e kockázatkezelési szabályokat. Mint az közismert, a hazai társasági jog több helyütt a német mintákra épül, és a német felelős társaságirányítási kódex (Deutscher Corporate Governance Kodex, DCGK) egyértelműen a vállalat igazgatóságának hatáskörébe sorolja mind a kockázatkezelési, mind pedig az egyéb etikai szabályok megalkotását, és egyszersmind ügyvezetői köteletségé teszi annak biztosítását, hogy a cég megfeleljen mind a jogszabályokban, mind pedig a társaság belső irányelveiben foglaltaknak. (Vö.: *„Der Vorstand hat für die Einhaltung der gesetzlichen Bestimmungen und der unternehmensinternen Richtlinien zu sorgen und wirkt auf deren Beachtung durch die Konzernunternehmen hin (Compliance)[5].”* A kockázatkezelési irányelvek a vállalati szerződéskötésekkel kapcsolatban általában a következő pontokat szabályozzák: (1.) a szerződés tárgyául szolgáló beszerzés várt értéke, (2.) a megfelelő partner kiválasztása; (3.) a szerződés pontos tárgyának és teljesítési szabályainak meghatározása; (4.) az ellenérték kifizetésének feltételei és ütemezése; (5.) a folyamat ellenőrzése; és végül (6.) az adott üggyel kapcsolatos titoksértés. A fenti elvek közötti partnerválasztási szabályok sok esetben megkövetelik a szerződéses partner átfogó vizsgálatát, és a mind a menedzsment, mind a vállalkozás szabályszerű működésének igazolását is. A hazai gyakorlatban is ismert tény, hogy egyes vállalkozások belső irányelvei tiltják bizonyos szabálytalanságok esetében az ezt elkövető vállalkozással való szerződéskötést – a zár alá vétel tényének közhiteles nyilvántartásban való megjelenése fokozott szerződésbontási lázat eredményezhet bizonyos szűk piaci szegmensekben érintett vállalkozások számára. A PricewaterhouseCoopers Kft. 2014-es kutatásából [6] is tudhatjuk, hogy bár a hazai vállalatvezetők nem szívesen alkalmazzák a szerződéses partnerek szabálytalanságainak kezelésére a hatósági feljelentés formáját, vélhetően ezen szabálytalanságok kisebb volta, illetve az eljárások elhúzódása, nehézkessége okán. Szerencsére ebben a szegmensben nem nyert még teret az a lassacskán általánosnak tekinthető gyakorlat, mely szerint egy elszámolási jellegű, azaz merőben polgári jogvita rendezésének első lépése egy büntető feljelentés megtétele, illetve a korábbi szerződéses partnerrel szemben adóhatósági vizsgálat kezdeményezése. A menedzsment helyzete ezekben az ügyekben ugyanis ellentmondásos: egyrészt a cég kárát minden esetben érvényesíteni kell, tehát az okozott vagyoni hátrányt lehetőség szerint reparálni kell, másrészt pedig csökkenteni kell annak a lehetőségét, hogy ez a kár megnövekedjen, így tehát a saját, belső szabályozók értelmében a szerződést mielőbb le kell zárni. A hatósági eljárások – sok esetben értelmetlen – költségvonzata, időigénye [6] nem segíti a reparációt, illetve a cégnek egy ilyen ügy napvilágra kerülése sok esetben forintosítható veszteséget is okoz, azzal, hogy a fogyasztók fejében a vállalatról élő, bennük kialakított kép kedvezőtlenebbé válik.

A büntetőeljárás során elrendelt kényszerintézkedés tehát sérti az eljárás korlátozott nyilvánosságát: a zár alá vétel ténye alapján a társaság piaci hírneve idő előtt sérül (hiszen ez esetben jogerősen megállapított normaszegés ténye még nem igazolható), és ezzel a vállalat külső, szerződéses kapcsolataiban jó esetben csak egy „kockázati felár”, rossz esetben pedig a szerződések felmondásának hulláma figyelhető meg. Nyilvánvaló, hogy az érintett társaságot finanszírozó pénzintézetek és üzleti partnerek számára riasztó az ingatlanok tulajdoni lapjain megjelenő zárlat

ténye, és ez vállalat finanszírozhatóságát gyengíti. Alappal feltételezhető, hogy a társaság – hazai vállalatfinanszírozási gyakorlatban mindennapos – rulírozó hitelkerete felmondásra kerülhet az ezt biztosító pénzügyintézet által, amennyiben a kényszerintézkedés elrendelésre kerül. Ezesetben a cég elveszítheti fizetőképességét, amely az eljárás sikeres befejezése szempontjából sem lehet célja az intézkedésnek. A társaság fizetéseképtelensége esetén ugyanis – bár az érintett ingóságok és ingatlanok értékesítésére általában nem kerül sor – a lefoglalt vagyontárgyak kényszerértékesítésével csak jelentős idő múltán, és jóval azok valós értéke alatt biztosítható a követelés megtérülése, ráadásul a kényszer-értékesítés során akadályozó tényező a hitelezők első ranghelyi jelzálogjoga is. Véleményem szerint itt mutatkozik meg a hátránya, hiszen ez a szankció a vétlen tagokat, munkavállalókat is sújtja, és nem kizárt a tömeges létszámleépítés, sőt, a csődeljárás megindítása sem.

5. Javaslatok az intézkedéssel elért célok alternatív elérésére

Tekintettel arra, hogy a zár alá vétel elrendelése nem minden esetben váltja be a hozzá fűzött reményeket, és a fentiek szerint az eljárás alá vont társaság részére az intézkedés célján túlmutató hátrányt okoz; helyesebb lenne, ha a nyomozóhatóság szignalizációs hatáskörével élve értesítené a cégbíróságot a törvényességi felügyeleti eljárásban kirendelhető felügyelőbiztos kirendelése céljából. A jelen ügýtípusban van ugyan lehetőség a jogi személy részére önállóan védőt kirendelni, azonban cégjogi, társasági jogi kérdések ellátása nem feladata a védőnek, és véleményem szerint a kirendelt védő intézménye nem alkalmas a cég működőképességének, és a vagyonmegőrzés követelményének ellátására. A cégbíróság azonban törvényességi felügyeleti eljárásban, ún. cgt. ügyszám alatta cég törvényes működésének biztosítása érdekében legfeljebb kilencven napra felügyelőbiztosat rendelhet ki, akinek pontos feladatkörét a kirendelő végzésben határozza meg. Felügyelőbiztos a cégtől független, arra alkalmas, az állami vagy kamarai névjegyzékben szereplő személy lehet. A felügyelőbiztos megjelenése azért is fontos, mert ezzel a céget a bíróság ideális esetben hozzásegíti a működés helyreállításához, hiszen egy, az adott probléma megoldásához a kellő ismeretekkel, tapasztalatokkal rendelkező szakembert rendel ki társaság mellé, aki várhatóan eléri a társaság megfelelő működésének helyreállítását. Emiatt nincs meghatározva pontosan a törvényben a kirendelhető személyek köre, hogy ezzel is könnyebben választhasson az eljáró bíró az adott ügyre a legmegfelelőbb ismeretekkel rendelkező, sokszor eléggé eltérő szakmai területről érkező személyek közül, a könyvvizsgáló ugyanis lehet ügyvéd, könyvvizsgáló, igazságügyi szakértő, vagy mediátor is. Kétféle felügyelőbiztos tevékenységcsoportról beszélhetünk: alapesetben, a Ctv. 82.§ (3) bekezdésének megfelelően a biztos szerepe pusztán a cég törvényes útra való visszatérítésének segítésére korlátozódik, ilyenkor a cég vezetésének döntési jogköre nem kerül elvonásra, a biztos nem válik időlegesen sem a társaság vezető tisztségviselőjévé, azonban az ügyvezetésnek figyelembe kell vennie a felügyelőbiztos kirendelését, és tűrni köteles, hogy a biztos tájékoztassa a cégbíróságot a társaság működéséről, feladatának elvégzéséről, azaz a kívánt cél, a törvényes működés helyreállításának megtörténtéről, és az ehhez kapcsolódó intézkedések megtételéről.

Speciális esetekben a Ctv. 82.§ (4) bekezdése szerint a felügyelőbiztos látja el időlegesen a vezető tisztségviselő feladatkörét is, amennyiben a társaságnak nincs megválasztott vezető tisztségviselője, akár azért, mert az elhunyt, lejárt a megbízatása, netán lemondott. A vizsgált kényszerintézkedéssel érintett ügýtípusban a vezető tisztségviselő – általában a gyanúsítás közlésével – akadályoztatva van feladata ellátásában, illetve amennyiben felmerül a vagyonkimentés veszélye, úgy indokolt, hogy a felügyelőbiztossal együttes aláírási joggal képviselhesse a társaságot. Ilyen esetekben a cégbíróság a biztost hivatalból bejegyzi a cégjegyzékbe, amely adat a törvényes működés helyreállításával, illetőleg új tisztségviselő bejegyzésével külön változásbejegyzési kérelem előterjesztése nélkül törlésre kerül. A felügyelőbiztos cégképviselési jogának kezdőnapja ilyen esetekben a kirendelő végzés jogerőre emelkedésének napja, és kirendelése ez esetben is maximum kilencven napra szólhat. Abban az esetben, ha a felügyelőbiztos kirendelése a társaság valamely tagjának kérelmére történt, úgy a biztos további, a cég gazdálkodását érintő jogkörökkel is rendelkezik. Betekinthet például a társaság könyveibe, megvizsgálhatja szerződéseit, pénzforgalmi bankszámláját is, illetőleg megtehet

bizonyos, a cég működéséhez elengedhetetlen gazdasági döntéseket is, azonban szerződést csak akkor köthet, illetve követelést csak akkor ismerhet el, ha ezzel az általa képviselt társaságot nyilvánvalóan károsodástól óvna meg.

A felügyelőbiztos tevékenységébe tehát fontos, bizalmi feladatok tartoznak, az ezt végző személynek a megfelelő gondossággal kell eljárnia, annál is inkább, hiszen a társaság helyzete szempontjából a felügyelőbiztos megjelenése gyakran az utolsó esély a megfelelő működés helyreállítására. Fentiek miatt is szükséges, hogy a törvény kiemeli a felügyelőbiztos felelősségét: kötelessége megszegése esetén az általa okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint felel, illetőleg tevékenysége jogszabálysértő vagy a cég, annak tagjai (részvényesei), hitelezői vagy más személy jogos érdekét sérti, úgy a sérelmet szenvedett fél a tudomásszerzéstől számított nyolc napon belül, de legfeljebb a felügyelőbiztos kirendelésének időtartama alatt a cégbíróságnál kifogással élhet. Ha a cégbíróság a kifogást megalapozottnak találja, a felügyelőbiztos intézkedését megsemmisíti, vagy kötelezi a megfelelő intézkedés megtételére, illetve más felügyelőbiztost rendel ki, ellenkező esetben a kifogást elutasítja. Ha a társaság törvényes működése helyreállt, netán a büntetőeljárás befejeződött, vagy a felügyelőbiztos kirendelésének ideje, azaz legfeljebb kilencven nap letelt, a cégbíróság a biztost felmenti, és költségeit, valamint díját megállapítja azzal, hogy azt a cég viseli. A felügyelőbiztosi megbízatás megszüntetése előtt a cégbíróságnak lehetősége van felhívni a biztost, hogy adjon részletes tájékoztatást feladatának teljesítéséről, annak esetleges akadályairól, illetve a költségeivel kapcsolatos kimutatását (költségjegyzék) az azt igazoló okiratokkal együtt csatolja. Tekintve, hogy a cégtörvényességi felügyeleti eljárás nyilvánossága – az eljárás befejezte után – biztosítható, így a szignáló nyomozóhatóság részére a cégbíróság akadálytalanul kiadhatja a felügyelőbiztos zárójelentését.

6. Összefoglalás – a jogintézmény értékelése

A jogszabályok megszegése esetére a jogalkotó szankciókat helyez kilátásba: a gazdasági életben ilyenek például a versenyjogi vagy az adójogi szankciók. Ha ez sem elegendő, akkor a jogalkotó a végső eszközhöz nyúl: ez már a büntetőjog területe. Álláspontom szerint érvényesíteni kell a büntetőjog azon klasszikus alapelvét, hogy a büntetőjogi szankció csak ultima ratio, „végső megoldás”.^[8] Úgy vélem, a büntetőjogi szankciók takarékos alkalmazásával, megfelelő más jogágbeli felelősségi formák kiegészítésként történő alkalmazásával sikerül a társasági kriminalitás „hatékony, arányos és elrettentő” szankcionálását elérni. Nem lehet azonban célja az intézkedésnek, hogy az eljárás alá vont gazdálkodó szervezet megszűnését érje el: arról, hogy az okozott szabálytalanság olyan súlyú, hogy esetlegesen helye lehet a szervezet megszüntetésének, kizárólag a büntetőeljárás végén, az ítéletében rendelkezhet a bíróság.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetem szeretném kifejezni Dr. Ferenczy Tibor Phd. tanszékvezető úrnak és Dr. Miskolczy Ildikó Phd., LL.M. docens asszonynak a cikkem elkészítéséhez nyújtott értékes segítségükért, jobbító észrevételeikért.

Irodalomjegyzék

- [1] Halász Vendel – Kecskés András: Társaságok a tőzsdén, HVG-Orac, Budapest, 2011., 199. old.
- [2] Horváth László: Az értéktőzsde felügyeleti tevékenysége I., CÉGHÍRNÖK XXVI:(2) pp. 7-14. (2016)
- [3] A Budapesti Értéktőzsde (BÉT) Tagi Szabályzatának 11.3. pontja
- [4] Guy Stressens: Corporate criminal liability: a corporative perspective. International and Corporative Law Quarterly. January, 1994
- [5] Deutscher Corporate Governance Kodex DCGK 4.1.3.; forrás: <http://www.dcgk.de/de/kodex/aktuelle-fassung/vorstand.html> ; utolsó megtekintés ideje: 2017. szeptember 19.
- [6] Gazdasági bűnözés: az üzleti életet fenyegető globális veszély – 2014. évi felmérés a globális és magyar gazdasági bűnözésről, PricewaterhouseCoopers Kft., 2014., 15. old. http://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/globalis_gazdasagi_bunozes_felmeres/assets/Globalis_gazdasagi_bunozes_2014_magyar_riport.pdf ; utolsó megtekintés ideje: 2017. szeptember 19.

- [7] dr. Jójárt Livia, dr. Kamenszky Petra, dr. Révész Andrea: A büntetőeljárások elhúzódásának okai és annak következményei; Magyar Birói Egyesület; <http://www.mabie.hu/node/758> ; utolsó megtekintés ideje: 2017. szeptember 19.
- [8] Dr. Gál István László: Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem, Büntetőjogi Szemle, 2012/1. 14–23. old.

Felhasznált jogszabályok jegyzéke

- [1] A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.)
- [2] A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2011. évi CIV. törvény (Jszbt.)
- [3] Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (Inytv.)
- [4] A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.)
- [5] A jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény (Jöt.)
- [6] Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.)
- [7] A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (Ctv.)
- [8] Kúria 4/2015. BJE számú büntető jogegységi határozata
- [9] Kúria BK. 95. számú kollégiumi véleménye